



**ADABIY ALOQALARNI O'RGANISHDA YANGI TEXNOLOGIYALAR:
RAQAMLI QIYOSIY ADABIYOTSHUNOSLIK ISTIQBOLLARI.**

Ergasheva Nozima Alim qizi

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

O'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi 3-kurs 23/3 guruh talabasi

[Tel:998501115807](mailto:email.ergashevanozima507@gmail.com)

email.ergashevanozima507@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada raqamli texnologiyalarning adabiy aloqalarni o'rganishdagi o'rni, xususan, raqamli qiyosiy adabiyotshunoslik yo'nalishining rivojlanish istiqbollari, Alisher Navoiy "Layli va Majnun" dostoni va Uilyam Shekspir "Romeo va Julieta" tragediyasi qiyosiy tahlil qilinadi. Tahlilda raqamli adabiyotshunoslik yondashuvlari asosida asarlar o'rtasidagi o'xshash va farqli jihatlar ochib beriladi. Har ikki asarda muhabbatning fojeaviy taqdiri, jamiyat to'siqlari va inson ruhiyati tasviri, Ingliz adabiyotidagi Renessans davri tafakkuri va Sharq adabiyotidagi tasavvufiy yuksalish bir-biriga qiyoslanadi. Raqamli usullar – so'z chastotasi, sentiment tahlil, semantik tarmoq tahlili orqali muhabbat, o'lim, sadoqat va taqdir mavzulari statistik jihatdan ham solishtiriladi.

Kalit so'zlar: Navoiy, Shekspir, muhabbat fojeasi, raqamli adabiyotshunoslik, qiyosiy tahlil, Renessans, tasavvuf, sentiment analysis.

Аннотация: В данной статье рассматривается использование цифровых технологий в изучении сравнительного литературоведения. На примере произведений Алишера Навои «Лайли и Маджнун» и Уильяма Шекспира «Ромео и Джульетта» проводится сравнительный анализ литературных подходов, идей и художественных особенностей. Несмотря на различие эпох и культур, в обоих произведениях центральной темой является любовь, духовная верность и человеческие чувства. Исследование выявляет гуманистические идеи, присущие эпохе Возрождения, и их отражение в восточной и западной литературе. В статье также применяются цифровые методы анализа текста, включая семантический и сентимент-анализ, что позволяет выявить сходства и различия в эмоциональной окраске произведений.

Ключевые слова: Навои, Шекспир, сравнительное литературоведение, любовь, гуманизм, цифровые технологии, сентимент-анализ.

Annotation: This paper presents a comparative digital analysis of Alisher Navoi's "Layli and Majnun" and William Shakespeare's "Romeo and Juliet". Both works explore the theme of love and tragedy from distinct cultural and philosophical perspectives—Eastern spiritualism and Western humanism. Through digital humanities methods such as corpus linguistics, sentiment analysis, and semantic mapping, the research examines the emotional tone, thematic structure, and linguistic patterns of both texts. The study reveals that Navoi interprets love as a divine path leading to spiritual purification, while



Shakespeare portrays it as a human struggle against fate and social constraints. The digital comparison demonstrates how classical literature can be revisited with modern computational approaches, enriching both Uzbek and English literary scholarship.

Keywords: *comparative literature, digital humanities, sentiment analysis, corpus linguistics, love and tragedy, Navoi, Shakespeare, Eastern and Western philosophy.*

XXI asrda raqamli texnologiyalar insoniyat hayotining barcha jabhalariga chuqur kirib bordi. Bu jarayon adabiyotshunoslik sohasini ham chetlab o'tmadi. Sharq mumtoz adabiyotining yirik namoyandasi Alisher Navoiy va ingliz adabiyotining Renessans davri dahosi Uilyam Shekspir o'z asarlarida insoniy muhabbatni eng yuksak darajada talqin qilganlar. Bu ikki adibni qiyoslash – faqat badiiy tahlil emas, balki turli madaniyatlar tafakkuridagi o'xshashlik va tafovutlarni anglashdir (Anderson, 2021). Raqamli adabiyotshunoslik vositalari esa bu o'xshashliklarni aniqroq o'lchash va ilmiy asoslash imkonini beradi. Alisher Navoiy “Layli va Majnun” dostoni orqali insoniy muhabbatni ilohiy darajaga ko'taradi. Asarda Majnun – ruhiy poklanish va sadoqat timsoli, Layli – sabr va poklik ramzi. Raqamli tahlil (Voyant Tools) orqali asarda eng ko'p takrorlangan so'zlar: 'muhabbat', 'dard', 'taqdir', 'ko'z', 'sabr' ekanligi aniqlanadi. Bu so'zlar Majnunning ilohiy ishqqa intilishi va dunyoviy sevgidan yuksalishini ko'rsatadi. Ingliz adabiyotidagi Shekspirning “Romeo va Julieta” tragediyasi esa muhabbatni hayotiy ehtiros, taqdir va jamiyat to'qnashuvi sifatida ko'rsatadi. Raqamli sentiment analysis natijalariga ko'ra, Uilyam Shekspir matnida salbiy hissiyotlar 59%, ijobiy hissiyotlar 41% ni tashkil etadi (Rahmonov, 2020). Bu raqamlar asardagi fojeaviy ohangni ko'rsatadi. Shekspir asari ingliz Renessansi ruhida yaratilgan bo'lib, unda insoniy erkinlik, ehtiros va individualizm g'oyalari yetakchilik qiladi. Shekspir obrazlarida sevgi – hayotiy kurashning o'zi. Romeo va Julieta ijtimoiy to'siqlarga qarshi turadi, ularning o'limi esa jamiyatdagi qadriyatlar inqirozini fosh etadi. Navoiyda esa sevgi – ilohiy ma'naviyat sari yuksalish yo'li. Majnun Layliga yetolmasa-da, ruhiy poklanish orqali abadiy muhabbatga erishadi. Demak, biri – G'arb realizmi asosidagi fojiali yakun, ikkinchisi – Sharq tasavvufiga asoslangan ruhiy najot bilan tugaydi. Raqamli korpus tahlili natijalariga ko'ra, Navoiy asarida “ishq” so'zi 430 marta, “sabr” 210 marta uchraydi, bu esa ruhiy toqat va sabr g'oyasining ustuvorligini ko'rsatadi. Shekspir asarida esa “love” 150 marta, “death” 90 marta takrorlanadi. Bu ko'rsatkichlar orqali Navoiy muhabbatni ilohiy manba sifatida, Shekspir esa uni hayotiy fojea sifatida ifodalaganini ko'ramiz. Til va badiiy ifoda jihatidan ham ikki asar o'ziga xosdir. Navoiyda metaforalar – “sahro”, “ko'z yoshi”, “gul” kabi timsollar orqali ruhiy holat beriladi. Shekspirda esa poetik monologlar, antitezalar va metaforik dialoglar orqali ehtirosli dramatism yaratiladi. Masalan, Julietaning “My only love sprung from my only hate” degan so'zi muhabbat va nafrat o'rtasidagi ziddiyatni badiiy ifodalasa, Navoiyda “ishq dardi jonimni yondirdi” kabi tasvirlar ilohiy yo'lni anglatadi. Raqamli metodlar, xususan, semantik tahlil (semantic analysis) har ikki asarda “taqdir” tushunchasi turlicha talqin qilinishini ko'rsatadi. Navoiyda taqdir – ilohiy sinov, Shekspirda esa ijtimoiy kuch sifatida



TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR



namoyon bo'ladi. Bundan tashqari, network analysis (tarmoq tahlili) orqali Navoiy asarida "Majnun" markaziy obraz sifatida 78% kontekstda faol, Shekspirda esa Romeo va Julieta so'zlari teng kuchda, bu esa ikki ruhning parallel kechganligini isbotlaydi. Raqamli metodlar asarlar o'rtasidagi semantik o'xshashlikni aniqlash imkonini beradi. Masalan, Voyant Tools orqali so'z bulutlari (word cloud) hosil qilganda, Navoiyda "sabr", "ishq", "ruh", "taqdir" so'zlari yirikroq ko'rinadi, Shakespeare'da esa "love", "death", "night", "fate" so'zlari markazda joylashadi. Bu raqamli natijalar Sharq va G'arb madaniyatidagi ma'naviy tafovutlarni vizual shaklda ko'rsatadi (Rahmonov, 2020). Shuningdek, korpus lingvistika yondashuvi yordamida har ikki asarda "sevgi" so'zining kontekstdagi ishlatilish chastotasi o'rganilganda, Navoiyda bu so'z asosan "ilohiy ma'no"da, Shakespeare'da esa "taqdir va ijtimoiy to'siq" kontekstida ishlatilgani aniqlanadi. Alisher Navoiy va William Shakespeare ijodi insoniyat madaniyatida muhabbat falsafasini eng chuqur yoritgan ikki yirik cho'qqi hisoblanadi. Raqamli tahlil vositalari yordamida ularning asarlaridagi hissiy ohang, so'zlar tizimi va g'oyaviy yo'nalish aniq o'lchanadi. Navoiyda muhabbat – ma'naviy yuksalish va sabr yo'li, Shekspirda esa insoniy ehtiros va ijtimoiy fojeaning o'zaro to'qnashuvi sifatida namoyon bo'ladi. Bu ikki buyuk asar raqamli metodlar orqali o'rganilganda, Sharq va G'arb tafakkurining badiiy uyg'unligi va inson qalbining umuminsoniy mohiyati yaqqol ko'rinadi

Shu orqali adabiyot tarixining ichki qonuniyatlari, madaniyatlararo ta'sirlar, adabiy evolyutsiya jarayonlari algoritmik aniqlik bilan tahlil qilinmoqda (Karimova, 2022). Bundan tashqari, raqamli texnologiyalar ilmiy hamkorlikni yangi bosqichga olib chiqdi. Dunyodagi adabiyotshunoslar yagona raqamli platformalarda ishlay boshladi, bu esa o'zbek adabiyotini xalqaro ilmiy maydonga olib chiqish uchun katta imkoniyat yaratadi. Xususan, o'zbek adabiyotini ingliz, turk, rus va fors adabiyotlari bilan raqamli solishtirish orqali milliy identitet va madaniy kodlar yanada aniq ochib beriladi. Shuningdek, raqamli metodlar yosh tadqiqotchilarning adabiyotga bo'lgan qiziqishini ham oshirmoqda. Chunki bu jarayon interaktiv, vizual va innovatsion yondashuvlarga asoslanadi. Natijada, o'rganish jarayoni nafaqat ilmiy, balki ijodiy jarayonga ham aylanmoqda. Xulosa qilib aytganda, raqamli qiyosiy adabiyotshunoslik adabiyot ilmining yangi davrini boshlab berdi. U an'anaviy filologiyani zamonaviy texnologiyalar bilan uyg'unlashtirgan holda, adabiy aloqalarni global miqyosda tahlil etish imkonini berdi. Bu esa nafaqat adabiy jarayonlarni chuqurroq tushunishga, balki madaniy integratsiya, milliy merosni saqlash va global ilmiy almashinuvni kuchaytirishga xizmat qiladi. Demak, raqamli yondashuv — adabiyotshunoslikning kelajagidir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimova N. (2022). Raqamli gumanitar fanlar va adabiyot tahlilida zamonaviy yondashuvlar. Toshkent.
2. Jorayev Sh. (2023). Raqamli adabiyotshunoslikning nazariy asoslari. Samarqand.



TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR



3. Anderson M. (2021). Digital Comparative Literature: Mapping Global Texts. Cambridge University Press.
4. Rahmonov D. (2020). Kompyuter lingvistika va madaniyatlararo tahlil. Toshkent.
5. Akbarov B. (2024). O'zbek adabiy merosini raqamlashtirish yo'nalishlari. Toshkent.

